

УДК 811.14-23:398.22](262.54-210.5)
DOI 10.31494/2412-933X-2019-1-8-118-126

FROM THE FOLKLOR OF NORTHERN PRYAZOVIE З ІСТОРИЇ ФОЛЬКЛОРУ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я

IRYNA NAGAY,

Senior lecturer

<https://orcid.org/0000-0002-9817-4126>

irinanagay62@gmail.com

Berdiansk State Pedagogical
University

4 Schmidta St.,

✉ Berdiansk, Zaporizhzhia region,
71100

ИРИНА НАГАЙ,

старший викладач

Бердянський державний
педагогічний університет

вул. Шмідта, 4

✉ м. Бердянськ, Запорізька обл.,
71100

Original manuscript received March 24, 2019

Revised manuscript accepted April 21, 2019

ABSTRACT

Literature at all times remained an essential means of ethnocultural self-expression. The study of the creativity of Greek writers makes it possible to formulate a coherent picture of the evolution of the ethnocultural self-identification of this branch of the Greek diaspora in Ukraine in the long run, especially since the migration of the Greeks from Crimea to the Northern Azov. The article examines two linguistic groups of Greeks of Azov region, specifies the differences in the language of the two ethnic groups of Greeks of the Northern Azov, conceptualizes the differences of the literary heritage of the Greek Urums and the Greek Rumeys, explores the history of folklore and literary heritage of the Greeks of the Northern Azov. The history of collecting, publishing and studying the folk art of the Greek Rumeys (mostly singing) was once the subject of a special study, and some statements on this subject can be found in the works of F. Hartahay, V. Grigorovich, D. Spiridonov, K. Kyostan. Today there are separate works that cover issues of language, culture, literature, and the history of the Greeks of the Northern Azov. But today, a holistic view of the literary legacy of the Greeks of the Northern Azov has not been presented yet. Most works focused on the coverage of cultural and historical phenomena. Unfortunately, there is lack of materials on folklore studies of the Greek Urums. The study of the works of the Greek writers allows to make a holistic view for the evolution of ethnic and cultural self-identification of this branch of the Greek Diaspora in Ukraine long time ago, and especially since the resettlement of Greeks from the Crimea to the Northern Azov. The scientific understanding of the literary heritage features all the peoples living in Ukraine, including small ethnic groups of the population for which the problem of preservation of culture is particularly relevant, is of great importance. The research of Greek writers' heritage enriches the Ukrainian literature with new moments in understanding the diverse branches of Greek literary works, consensus on which and assessment of which do not exist yet. Introducing into the scientific study the research of the heritage of Greek poets and writers of the Northern Azov will enrich Ukrainian literary criticism with new moments in understanding the diverse branch of Greek literary work, a unified idea of which has not been evaluated yet.

Keywords: linguistic group, literary heritage, differences, folklore.

Етнічний склад населення Північного Приазов'я здавна відзначався різноманітністю. Поруч з українцями і росіянами тут поселилися білоруси, серби, євреї, греки і т. д. Це, ясна річ, позначилося на характері народної творчості краю, яка, на жаль, вивчена ще недостатньо. Зокрема, це стосується дослідження фольклору Північного Приазов'я, де є ряд поселень греків - румеїв і урумів.

Література у всі часи залишалася суттєвим засобом етнокультурного самовиявлення. Вивчення творчості грецьких літераторів дозволяє скласти цілісне уявлення про еволюцію етнокультурної самоідентифікації цієї гілки грецької діаспори в Україні давнього часу, а особливо з часу переселення греків з Криму до Приазов'я. Оскільки спадщина грецьких літераторів була впродовж десятків років проскрибована, а часом, заборонена, введення в науковий обіг дослідження спадщини грецьких поетів та письменників Приазов'я збагатить українське літературознавство новими моментами в осмисленні розмаїтої гілки грецької літературної творчості, єдиної думки про яку та оцінку якої немає досі. У зв'язку з цим, великого значення набуває наукове вивчення особливостей літературного доробку усіх народів, що проживають на території України, зокрема малих етнічних груп населення, для яких проблема збереження культури особливо актуальна.

Історія збирання, публікації та вивчення народної творчості румеїв (переважно пісенної) лише одного разу була об'єктом спеціального дослідження, окремі ж висловлювання на цю тему можна знайти в працях Ф. Хартахая, В. Григоровича, Д. Спірідонова, К. Кіостан. Сьогодні існують окремі праці, які висвітлюють проблеми мови, культури, літератури, історії греків Приазов'я. Заслужують на увагу дослідження таких відомих лінгвістів та істориків, як К. Балабанов, А. Білецький, Т. Князева, К. Костан, Л. Кузьмінкова, С. Пахоменко, Е. Хаджинов, Т. Чернишова. Але на сьогодні цілісного уявлення про літературну спадщину греків Приазов'я поки не представлено. Більшість праць орієнтована на висвітлення культурологічних, історичних явищ. Практично недослідженими є питання літературної спадщини приазовських греків. **Актуальність дослідження** зумовлена недостатнім висвітленням у вітчизняному літературознавстві літературного доробку греків Приазов'я.

Метою статті є дослідження літературного доробку та осмисленні розмаїтої гілки грецької літературної творчості. **Завданням** статті є конкретизувати розбіжності в мові двох етнічних груп, проаналізувати літературну спадщину греків Приазов'я та визначити значення спадщини у відродженні грецької культури Приазов'я в контексті сучасного літературного процесу України.

Лінгвістично греки Приазов'я розділяються на дві групи. Частина з них говорить на урумській (одній з тюркських мов), тоді як рідна мова іншої частини – румейська (грецька група індоєвропейської сім'ї). Урумська мова поєднує в собі як огузькі, так і кипчацькі діалектні риси. Інша частина співтовариства – румеї-еллінофони. Одні дослідники

грецьких діалектів вважають, що румейська мова близька до понтійського діалекту, інші вказують на деяку схожість його з північними грецькими діалектами. Лінгвісти, що спеціально займалися ідіомами, такі як А. Білецький, М. Сергієвський, Т. Чернишова, виділяють румейську в сукупності локальних варіантів в окрему діалектну групу. У Приазов'є з Криму греки перейшли вже з двома рідними мовами, і на нових землях тюркомовні та грекомовні греки селилися окремо один від одного.

1928 року Всеукраїнська асоціація сходознавців організувала спеціальну експедицію для збирання матеріалів про мову і побут румейв, яка працювала з 7 серпня по 18 вересня в таких групах сіл (відповідно до їх групування щодо говірки): 1) Ялта – Урзуф; 2) Сартана – Чермалик; 3) Чердакли – Малий Янисоль; 4) Анадолю; 5) Стила, Фуна – Великий Янисоль; 6) Велика Каракуба – Мала Каракуба – Волноваха. Було зібрано значну кількість діалектологічного матеріалу, близько 200 пісень і казок, а також чимало прислів'їв. Доповідь експедиції обговорювалась на II Всеукраїнському сходознавчому з'їзді у серпні 1929 року.

Найбільш яскравим прикладом просвітителя із числа освічених мариупольських греків-румейв є Феоктист Авраамович Хартахай, публіцист, румейський просвітитель і історик. Початок його діяльності на посту директора заснованої ним в Маріуполі гімназії пов'язано зі складанням першого словника рідної для Ф. Хартахая румейської мови і збором краєзнавчої інформації, однак він швидко стає відомим публіцистом, який прославився, зокрема, надгробною промовою на похоронах свого друга Т. Г. Шевченка, і впливовим істориком, автором книги "Християнство в Криму".

В ХХ в. установка національної політики радянської влади на викладання рідних мов викликала необхідність поділу спільноти на термінологічному рівні. Мова румеїв називається в документах цього часу еллінською, а мова урумів – татарською, що призвело до широкого використання в офіційних джерелах номінацій "греко-татари" і "греко-елліни".

В. Григорович, мабуть, першим пояснив двомовність мариупольських греків тим, що це різні народи. Він використовує етноніми "тати" (так уруми називали румеїв) і "базаряне" (так румеї називали урумів). "Поселение, известное под именем мариупольских греков, на самом деле состоит из двух народностей, и это заметно даже в очертаниях лиц. Первая, которую на месте называют *татами*, вышла из Сугдайской епархии и обитает в 12 или 15 селах. Эти таты говорят своеобразным греческим языком. Вторая, которой прозвище *базаряне*, не зная по-гречески, говорит татарским языком. Она выселилась из Херсонской епархии, что доказывают и названия сел, тождественные с названиями сел между Севастополем и Тепе-Керменом. Какого происхождения эти базаряне, трудно допытаться, но, вероятно, они потомки алан, обитавших в окрестностях Херсона" [5, 56]

У грецькій сучасній публіцистиці відкидаються етноніми "греко-татари" і "греко-елліни". Ось характерна думка одного з активних учасників грецького руху С. Калоєрова: "В 30-і роки ХХ століття за

чиймось злим наміром зазначені групи греків були названі греко-татарами і греко-еллінами. Ці ненаукові, анти етнографічні терміни деколи можна почути і зараз" [7, 37].

Багато авторів приділили велику увагу розбіжностям в мові та літературному насліддю греків Приазов'я. Так Т. Чернишова у своїй статті "Про грецький фольклор на Україні" в першу чергу розглядає казки Урзуфа. Де мешкають уруми, і Ялти, де проживають румеї, і знаходить в них велику різницю. Мова, сюжети, зачин, кінець – все тут не схоже. Т. Чернишова звертає увагу на те, що багато казок є варіантами загальновідомих сюжетів, відомих у фольклорі різних країн. Деякі казки – явно перекладені з російської мови. Ще автор говорить у своїй статті про народні пісні греків, різноманітність їх стилів, лексики і мелодій [13]. А ось Ф. Хартахай, на відміну від Т. Чернишової, розглядає у своїй статті історію фольклору Приазов'я. Найбільш докладне, фронтальне обстеження сіл Приазов'я зробив А. Гаркавець, порівняв розмовну мову та провів паралель між двома діалектами – румейським і урумським [4]. Книга М. Араджіоні присвячена вивченню історії двохсотлітнього дослідження етнічної історії та традиційної культури греків Криму та Приазов'я, характеристики накопиченої за цей період історіографії та джерел. У книзі є біографічні покажчики, вона може служити путівником по музеям, присвяченим грекам Південній Україні [1].

На 1-му Всесоюзному з'їзді радянських письменників, що відбувся 1934 року, М. Горький виголосив свої знамениті слова про виняткову важливість вивчення фольклору: «Початок мистецтва слова — в фольклорі. Збирайте ваш фольклор, вчіться на ньому...» [6, 538]. На цей заклик відгукнулися і румейські радянські літератори та дослідники. Георгій Антонович Костоправ, ім'я якого з великою повагою називають не лише греки, а й культурна громада Приазов'я, взяв на себе обов'язок пробудити національну самосвідомість нечисленного народу. Видатний грецький поет Приазов'я за період з 1924 по 1931 роки написав близько 300 віршів російською мовою. Вірші на рідній грецькій мові поет починає писати з 1931 року. Він очолював велику групу грецьких літераторів Донбасу, серед яких були місцеві поети А. Дімітріу, В. Галла, П. Саравас, А. Шапурма та інші. Трагічно склалася подальша доля талановитого грецького поета. За звинуваченням у контрреволюційній діяльності і шпигунстві на користь зарубіжної держави в 1938 поет був засуджений до вищої міри покарання – розстрілу.

Друге повоєнне відродження грецької культури в Україні неможливо уявити без яскравої, самобутньої творчості Григорія Меотіса. Особливо вражає патріотична лірика Г. Меотіса. Життєвий і творчий шлях поета нерозривно пов'язаний з Маріуполем. Хоча поет і відвідував історичну Батьківщину та відчуває себе за походженням греком, але його серце належить рідній Україні, яку він із любов'ю називає "святою". Патріотичні мотиви звучать у вірші "Згадаємо славу тих давніх часів" поет закликає до єднання, він називає "хижими птахами" тих, що мають думку "зробити з України Стамбули": "Нехай не плекають тих марних надій/ Клянусь тобі клятвою сина, / Що я до

останнього подижу твої, / Святая моя Україно" [10, 49]. Патріотичні мотиви також звучать у вірші "Сижу я у Омонии", який присвячений Л. Кірюкову. Поет відданий своїй Батьківщині та рідному Урзуфу та ніколи не змінить Україну на Грецію: "Вдали горы громада, / Застывшей кровью—туф. / Прости, прощай, Эллада, / Я так люблю Урзуф!" [10, 55]. Поет наголошує, що не житиме на чужині, хоча й на Україні важко, але Батьківщину він залишити не зможе. Г. Меотіс зробив значний внесок у розвиток літератури і культури греків Приазов'я, створив неординарні твори. Поетика автора є своєрідною, нестандартною, відвертою. Філософське осмислення автором сенсу буття, теми творчості, інтимних стосунків залишає важливий слід в історії літератури. Інтимна лірика звертається до одвічних особистих цінностей: любові до рідної землі, батьківської домівки, туги через розлуку з дорогими людьми, щирих стосунків між закоханими, краси і романтики першого почуття тощо.

На жаль матеріалів про вивчення фольклору урумів значно менше. У 1890-х роках татаромовний фольклор урумів міста Маріуполя вперше почав досліджувати викладач заснованої Ф. Хартахаєм гімназії С. Маріков. Його записи і фольклористичні спостереження опубліковані окремим розділом у книзі про Маріуполь. Дослідник подає тут фольклорні тексти: вісім весільних пісень, три купальські, дві хороводні, одна про кохання, а також сорок прислів'їв. До збірника додано нотні записи народних пісень і танців урумів Маріуполя. Після Жовтневої революції урумський фольклор, зокрема пісні с. Богатир, активно збирав і вивчав у 30-і роки музикознавець М. Гайдай, рукописи якого зберігаються тепер у Фондах Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського.

З 1951 року записування урумського фольклору як матеріалу для вивчення мови проводить Ленінградський університет. 1961 року, наприклад, була організована велика експедиція ЛДУ, що вивчала мову й побут урумського населення Донецької області. Наслідки її роботи були підсумовані у статті С. Муратова; додаток до неї містить фольклорний матеріал: дестан «Арзи і Гамбер», коліскову пісню і дві казки. Публікації урумського фольклору характеризуються такими цифрами: 15 пісень, 2 казки, 40 прислів'їв, дестан.

В наші дні у збірках "Пірнешу астру" ("Ранкова зірка") публікуються тексти на урумській мові. Поетів, які пишуть на урумській, значно менше. Творцем літературного варіанту урумської мови слід вважати Валерія Кіора, який розпочав публікувати вірші на урумській мові. Його тексти, в цілому, зрозумілі компетентним носіям, хоч і здаються їм складними.

Книга В. Кіора "Хасевет йазмаахлари – сумні листи: Вірші, монологи, вінок сонетів" написана рідною мовою автора – урумською. Ця книга про красу, любов, смерть і інші загальнолюдські категорії. "Монологи" – це не просто проза, вірніше, розповіді, а проза – поетична. Всі твори, що увійшли до книги, дійсно за формою і змістом нагадують листи. Збірник двомовний і це багато в чому розширює кругозір читача [8].

Прозаїчний і пісенний фольклор греків урумів формувався на базі народно-поетичної творчості тих поселень Криму, звідки вони прибули до Приазов'я. Ще тридцять років тому казки були одним з найпоширеніших жанрів урумів, побутували в безлічі варіантів. Основний аналіз урумського фольклору зробив А. Гаркавець. Він розділив казки греків-урумів на групи: 1) древні загальнотюркські казки про тварин; 2) середньовічні загальнотюркські казки Масалів з прозовим викладом сюжетної лінії, пісенними монологами і діалогами; 3) прозові казки давньосхідного походження з традиційним зачином і кінцем; 4) казки різноманітного походження, засвоєні порівняно недавно; 5) Стародавні загальнотюркські казки про тварин. Зазвичай, при розповіді казок греками-урумами щось додавалося, вигадувалося на ходу, а щось збиралося. У казках відстоюється сила і мудрість слабких, показана хитрість, боягузтво і дурість. Ці твори мають нескладну і нормовану мову, близьку до побутової мови, є стилістично нейтральними і по системним характеристикам відповідають нормам кожного окремого діалекту.

В пісенній творчості урумів фундаментальний і найбільший її пласт складають численні пісні, що мають безпосередньо кримсько-татарське походження або складені за кримсько-татарським зразком: "Маса туркулер" (пісні Масалів), "бій туркулер" (пісні), "чин" та "душенька" (частівки). З нечисленних пісень, записаних в урумських селищах, окрему групу, за класифікацією А. Гаркавця, утворили кримсько-татарські історичні, солдатські і хронікально-побутові пісні часів російсько-турецької війни 1877-1878 рр і російсько-японської війни 1904-1905 рр. З обрядового пісенного фольклору в активному побуті залишилися тільки весільні жартівливі пісні, як наприклад, "Ой, хизим, хизим".

Особливу увагу слід приділити дуже популярним серед урумських греків так званим "чинам" чи "душенькам". "Чин" або "душенька" – це короткі в два або чотири ряди, жартівливі пісні типу частівок – ліричного, розважального та сатиричного змісту. Жодне свято не обходиться без частівок. В них греки висловлюють своє ставлення один до одного, до коханих, висміюють дурість, лінь, скупість. Частівка – це новий жанр, непряма залежність від ліричної пісні. Складається з чотирьох рядків, але можливо і з двох. Частівка – завжди поетичний експромт. Виповнюється тільки на сучасну тему. В них – факти і події, що хвилюють у даний час.

Фольклор греків, що народився в глибині століть, передавався з уст в уста, від одного покоління до іншого, висловлює мрію народу про радісну і творчій праці, про підкорення природи, віру народу в перемогу добра, справедливості. Минуло більше двох століть, як греки оселилися в Приазов'ї. Греки пройшли довгий, тернистий шлях. Сотні років в чужих краях серед половців, татар, турків, а пізніше серед росіян і українців не могли не накласти певного відбитку на фольклор, культуру, звичаї приазовських греків. Це відбилося на термінології: більшість термінів грецького походження, проте багато танців та музичних інструментів мають тюркські назви. Під впливом української мови греки свої пісні

стали виконувати з елементами двох – і триголосся, що, загалом, не характерно для грецького фольклору.

Фольклорна творчість приазовських греків дуже багата і різноманітна. Вона зберегла в собі елементи античної культури. Професор А. Білецький у передмові до збірки "Казки Сартани" зазначав: "У фольклорі греків Приазов'я досі зберігаються залишки стародавньої культури, що колись цвіла на їх далекій батьківщині. Їх хороводні танці нагадують опис танцю в XVIII столітті, пісні "Іліади" Гомера ... для їх казок характерний той колорит ... Візантії, що захоплює в казках Еллади ... " [3, 38]

Щодо подальших перспектив, то тільки комплексне дослідження літературних, фольклорних матеріалів допоможе розкрити характер і особливості функціонування літератури греків Приазов'я на українському ґрунті.

Література

1. Араджіоні М. А. Греки Криму і Приазов'я: історія вивчення та історіографія етнічної історії і культури (80 роки XVII ст. – 90 роки XX ст.): [Посібник для студентів ВНЗ та вчителів загальноосвітніх і національних недільних шкіл]. / Араджіоні М. А. – Симферополь: Амена, 1999. – С. 115.

2. Араджіоні М. А. Кримські греки. Від кімерійців до кримчаків. Народи Криму з най давніших часів до кінця XVIII ст. / Араджіоні М. А. – Симферополь: Доля, 2004. – С. 206.

3. Белецкий А. А. Результаты двуязычия в говорах румейского языка на Украине (Тюркизмы румейского языка) / Белецкий А. А. // Актуальные вопросы современного языкознания и лингвистическое наследие Е. Д. Поливанова: материалы конференции: тезисы докл.– Самарканд, 1964. – Т. 1., С. 120–122).

4. Гаркавец О.М. Порівняльно-історична граматики тюркських мов. / Гаркавец О.М. – Донецьк: Регіон, 1999. – С. 328.

5. Григорович В. І. Записки антиквара про поїздку його на Калку та Кальміус, до Корсунської землі та південного узбережжя Дніпра и Днестра. / Григорович В. І. – Одеса: Тип. П. Францова, 1874. – С. 76.

6. Горький М. Про літературу. / Горький М. – Київ: Держпоплітвидав, 1954. – С. 538.

7. Калоеров С. А. Про переселення греків до Приазов'я та заснування грецьких населених пунктів.: [Матеріали з історії і культури греків України] / С. Калоеров, Г. Чердаклі. – Донецьк: Кассіопея, 1998. – С. 53.

8. Кіор В. І. Хасевет йазмахлари. Сумні листи / Кіор В. І. – Донецьк: Кассіопея, 1990 – С. 75.

9. Кір'яков Л. Н. Казки греків Приазов'я: [Румейською та українською мовами] / Л. Н. Кір'яков – Донецьк: Донбас, 1993. – С. 231.

10. Местис-Данченко Г. Е.В. Харабету // Мариуполь в созвездии Лиры-3: сборник стихов и прозы / сост.- ред. Н. Г. Харакоз. – Мариуполь, 2006. – С. 112.

11. Хартахай Ф. А. Мова вмираючого грецького наріччя [Грецький глосарій]. / Хартахай Ф. А. – Сартана, 1859 – Рукопис. Російська національна бібліотека. Санкт-Петербург.

12. Хартахай Ф. А. Християнство в Криму. Присвячено незабутньої пам'яті Ігнатія, митрополита Готії і Кафи. / Хартахай Ф. А. – Симферополь: Тип. Таврич. губ. правління, 1864 – С. 121.

13. Чернишова Т. Н. Новогрецький говір сіл Приморського (Урзуфа) и Ялти, Первомайського району, Сталінської області // Историчний нарис та морфологія дієслова. / Чернишова Т. Н. – Київ: Київський державний університет ім. Т. Шевченка, 1958 – С. 112.

References

1. Aradzhyni M. A. Hreky Krymu i Pryazovia: istoriia vyvchennia ta istoriohrafiiia etnichnoi istorii i kultury (80 roky XVII st. – 90 roky XX st.): [Posibnyk dlia studentiv VNZ ta vchyteliv zahalnoosvitnikh i natsionalnykh nedilinykh shkil] / Aradzhyni M. A. – Symferopol: Amena, 1999. – S. 115.
2. Aradzhyni M. A. Krymski hreky. Vid kimeriitsiv do krymchakiv. Narody Krymu z nai davnishnikh chasiv do kintsia XVIII st. / Aradzhyni M. A. – Symferopol: Dolia, 2004. – S. 206.
3. Beletskiy A. A. Rezultaty dvouazychyia v hovorakh rumeiskoho yazyka na Ukrainy (Tiurkyzmy rumeiskoho yazyka) / Beletskiy A. A. // Aktualnye voprosy sovremennoho yazykoznaniiya u linyhvystycheskoe nasledye E. D. Polyvanova: materialy konferentsyy: tezysy dokl. – Samarkand, 1964. – T. 1., S. 120–122).
4. Harkavets O.M. Porivnialno-istorychna hramatyka tiurkyskykh mov. / Harkavets O.M. – Donetsk: Rehion, 1999. – S. 328.
5. Hryhorovych V. I. Zapysky antykvara pro poizdku yoho na Kalku ta Kalmius, do Korsunskoi zemli ta pviddenoho uzberizhzhia Dnipra y Dnestra. / Hryhorovych V. I. – Odesa: Typ. P. Frantsova, 1874. – S. 76.
6. Horkyi M. Pro literaturu. / Horkyi M. – Kyiv: Derzhpopityvday, 1954. – S. 538.
7. Kaloierov S. A. Pro pereselennia hrekiv do Pryazovia ta zasnuvannia hretskykh naselenykh punktiv.: [Materialy z istorii i kultury hrekiv Ukrainy] / S. Kaloierov, H. Cherdakli. – Donetsk: Kassiopeia, 1998. – S. 53.
8. Kior V. I. Khasevet yazmakhlary. Sumni lysty / Kior V. I. – Donetsk: Kassiopeia, 1990 – S. 75.
9. Kiriakov L. N. Kazky hrekiv Pryazovia: [Rumeiskoiu ta ukrainskoiu movamy] / L. N. Kiriakov – Donetsk: Donbas, 1993. – S. 231.
10. Meotys-Danchenko H. E.V. Kharabetu // Maryupol v sozvezdy Lygy-3: sbornyk stykhov y prozy / sost.- red. N. H. Kharakoz. – Maryupol, 2006. – S. 112.
11. Khartakhai F. A. Mova vmyraiuchoho hretskoho narichchia [Hretskiy hlosarii]. / Khartakhai F. A. – Sartana, 1859 – Rukopys. Rosiiska natsionalna biblioteka. Sankt-Peterburh.
12. Khartakhai F. A. Khrystianstvo v Krymu. Prysviacheno nezabutnoi pamiatii Ihnatiia, mytropolyta Hotii i Kafy. / Khartakhai F. A. – Symferopol: Typ. Tavrych. hub. pravliinnia, 1864 – S. 121.
13. Chernyshova T. N. Novohretskiy hovir sil Prymorskoho (Urzufa) y Yalty, Pervomaiskoho raionu, Stalinskoi oblasti // Ystorychnyi narys ta morfolohiia diieslova. / Chernyshova T. N. – Kyiv: Kyivskiy derzhavnyi universytet im. T. Shevchenko, 1958 – S. 112.

АНОТАЦІЯ

Література у всі часи залишалася суттєвим засобом етнокультурного самовиявлення. У зв'язку з цим, великого значення набуває наукове вивчення особливостей літературного доробку усіх народів, що проживають на території України, зокрема малих етнічних груп населення, для яких проблема збереження культури особливо актуальна. Вивчення творчості грецьких літераторів дозволяє скласти цілісне уявлення про еволюцію етнокультурної самоідентифікації цієї гілки грецької діаспори в Україні давнього часу, а особливо з часу переселення греків з Криму до Приазов'я. В статті розглядаються дві лінгвістичні групи греків Приазов'я, конкретизуються розбіжності в мові двох етнічних груп греків Приазов'я, осмислюються особливості літературного доробку греків-урумів та греків-румеїв, досліджуються історія фольклору та літературна спадщина греків Приазов'я. Історія збирання, публікації та вивчення народної творчості румеїв

(переважно пісенної) лише одного разу була об'єктом спеціального дослідження, окремі ж висловлювання на цю тему можна знайти в працях Ф. Хартахая, В. Григоровича, Д. Спірідонова, К. Кіостан. Сьогодні існують окремі праці, які висвітлюють проблеми мови, культури, літератури, історії греків Приазов'я. Але на сьогодні цілісного уявлення про літературну спадщину греків Приазов'я поки не представлено. Більшість праць орієнтована на висвітлення культурологічних, історичних явищ. На жаль, матеріалів про вивчення фольклору уривів значно менше. Стаття конкретизує розбіжності в мові двох етнічних груп, аналізує літературну спадщину греків Приазов'я та визначає значення спадщини у відродженні грецької культури Приазов'я в контексті сучасного літературного процесу України. Введення в науковий обіг дослідження спадщини грецьких поетів та письменників Приазов'я збагатить українське літературознавство новими моментами в осмисленні розмаїтої гілки грецької літературної творчості, єдиної думки про яку та оцінку якої немає досі.

Ключові слова: лінгвістична група, літературна спадщина, розбіжності, фольклор.